

تعرفه ها کست نخواهد کردت زیرا قاچاق کالا افزایش یافته و بحث حمایت جهت شکوفا شدن صنایع داخلی ت بیهوده خواهد بود. به موازات ت به طور همزمان زمینه سرمایه گذاری و تشکیل صنایع جدید ایجاد نخواهد شد. به اعتقاد این گروه ت در حالی که هنوز کارخانجات تولید تلفن همراه در ایران راه اندازی نشده و تنها خط تولید کشور (صابران) حدود دو سال است که تعطیل شده و حتی امکان مونتاژ قطعات گوشی تلفن همراه نیز در کشور وجود

نداردت افزایش تعرفه ها به این شکل غیرکارشناسی است. در عین حالت افزایش تعرفه ها و اتخاذ سیاست های تجاری و صنعتی جدید نباید تقویت دلالت و واسطه گری و قاچاق را به دنبال داشته باشد. این در حالی است که تصمیماتی که یک شبه اتخاذ می شودت صرفاً تحمیل هزینه به مصرف کننده و در شرایطی به تولیدکننده بوده و با تعاریف و تشویق های بی مورد موجبات از بین رفتن تمام سرمایه های آنان فراهم می شود.

انتقادات در رابطه با افزایش تعرفه واردات کالاهای مصرفی در حالی مطرح می شود که مسؤولان وزارت صنایع و معادن معتقدند این روند صرفاً منافع واردکنندگان را به خطر انداخته است. آنها همچنین می گویند که اقدامشان در این زمینه کاملاً کارشناسی شده بوده و هدف وزارتخانه این است که زمینه جذب سرمایه گذاری خارجی را فراهم کندت چرا که با این روش توجیه فنی و اقتصادی برای سرمایه گذاران فراهم خواهد شد!

یارانه سم

بهترین راهکار برای حمایت دولتی از بخش کشاورزی ت پرداخت یارانه به نهادهای کشاورزی - ولی به صورت هدفمند - است.

نوعی بیمه اقتصادی برای آن محصول است. اهداف اصلی دولت در تعیین قیمت تضمینی نیز بهبود توزیع درآمدت افزایش تولیدتادوم بخشیدن به رشد اقتصادی ت بهبود الگوی کشت در بخش کشاورزی و غیره است. اما مقایسه قیمت های تضمینی محصولات کشاورزی در ایران با قیمت های وارداتی این محصولات نشان می دهد که قیمت خرید تضمینی این محصولات عمدتاً ت این تراز قیمت وارداتی آنها است. به عبارت دیگر ت سیاست قیمت خرید تضمینی از خصوصیات یک سیاست حمایتی بر خوردار نبوده و بدین ترتیب ت دولت نوعی مالیات ت نهان را بر کشاورزان داخلی اعمال می کند. بنابراین هر چند هدف از تعیین قیمت تضمینی حمایت از بخش های کشاورزی است ت اما دولت با اجرای نادرست سیاست قیمت خرید تضمینی نه تنها حمایتی از تولید داخلی به عمل نیاورده است ت بلکه مهم ترین انگیزه تولید یعنی قیمت را با اختلال جدی رو به رو ساخته و کشاورزی را به بازاری ناکارآمد تبدیل کرده است. مقایسه قیمت خرید تضمینی و وارداتی گندم در دوره زمانی ۱۳۷۰ تا ۱۳۸۰ است گویای این حقیقت است که هر چند در سال های اخیر (۱۳۸۱ تا ۱۳۸۴) قیمت خرید تضمینی و قیمت وارداتی گندم یکسان شده است ت اما قیمت نهایی هر کیلوگرم گندم وارداتی - از تحویل در خلیت فارس تا محل مصرف در داخل کشور - با توجه به کارمزد حق العمل کاری ت کارمزد بانکی ت هزینه بسته بندی ت هزینه حمل و نقل در داخل کشور ت هزینه بازرسی و دیگر هزینه ها افزایش می یابدت به طوری که در شرایط یکسان ت قیمت هر کیلوگرم گندم وارداتی ۳۰۰ تا ۴۰۰

رغم اینکه در شرایط خاصی مانند رقابت آزادت راهکار قیمت ت بهترین و مناسب ترین راهکار تخصیص منابع است ت ولی هزینه های بسیار زیاد اجتماعی ت پذیرش این راهکار در بخش کشاورزی ت سبب می شود تا اکثر دولت ها حتی دولت های کاملاً متکی به اقتصاد آزاد (نظیر آمریکا و ژاپن) ت سیاست های خود را با راهکار بازار همراه کنند. به علاوه ت ممکن است نوسانات شدید قیمت محصولات کشاورزی به تولید این محصولات آسیب برسانند. بنابراین تعیین قیمت های تضمینی ت از معمول ترین روش های درآمدی حمایت از کشاورزان و ترغیب آنها به افزایش تولید است. در حقیقت تعیین قیمت تضمین شده برای یک محصول به منزله برقراری

بخش کشاورزی و منابع طبیعی به دلیل بر خورداری از تانسیل صادرات محصولات و نقش حیاتی در تأمین غذایی با اتکاء به منابع داخلی ت از مهم ترین بخش های اقتصاد ایران است. بخش کشاورزی در سال ۱۳۸۳ حدود ۱۳/۷ درصد محصول ناخالص داخلی (به قیمت ثابت سال ۱۳۷۶) ت ۱۹/۷ درصد ارزش صادرات غیر نفتی ت حدود یک ت پنجم اشتغال ت بیش از ۸۲ درصد عرضه غذا و تأمین ۹۰ درصد نیاز مواد اولیه صنایع تبدیلی کشاورزی را به خود اختصاص داده است. در عین حالت برخی از محصولات تولیدی بخش کشاورزی از جمله کالاهای استراتژیکی به حساس می آیند که نقش بسیار مهمی در استقلال اقتصادی و سیاسی کشور ایفاء می کنند. در این میان ت اعطای یارانه به نهادهای کشاورزی ت از مهم ترین سیاست های حمایتی دولت از بخش کشاورزی محسوب می شود. سیاست های مرتبط با بخش کشاورزی مشتمل بر سیاست قیمت گذاری ت سیاست های حمایتی داخلی و سیاست ارزی و تجاری است.

سیاست قیمت گذاری

تعیین قیمت های متفاوت و قیمت های تضمینی ت از روش هایی هستند که می توان از آنها برای افزایش درآمد کشاورزان و ایجاد انگیزه لازم در آنان استفاده کرد. به

یارانه پرداختی به امور تولیدی و مصرفی و خدماتی در بخش کشاورزی

میلیارد ریال

دوره	کل یارانه پرداختی	یارانه تولیدی	یارانه مصرفی و خدماتی	نسبت یارانه تولیدی به مصرفی و خدماتی (درصد)
۱۳۵۷ تا ۱۳۵۲	۶۳/۵	۷/۲	۵۶/۳	۱۲/۸
۱۳۶۷ تا ۱۳۵۸	۷۴/۷	۲۴/۳	۵۰/۴	۴۸/۳
۱۳۷۲ تا ۱۳۶۸	۸۵۰/۲	۱۶۷/۹	۶۸۲/۳	۲۴/۶
۱۳۷۸ تا ۱۳۷۳	۵۳۲۶/۷	۵۸۷/۲	۴۷۳۸/۵	۱۲/۴

استخراحت: «اقتصاد ایران» از گزارشات سازمان حمایت از مصرف کنندگان و تولید کنندگان و سازمان مدیریت و برنامه ریزی.

بازار آزاد به کشاورزان است. بدین ترتیب با کاهش هزینه‌های تولیدت فعالیت کشاورزان سود آورتر می‌شود. یارانه نهاده‌های کشاورزی بیشتر شامل نهاده‌هایی مانند کودت سمپاشی ماشین‌آلات و غیره است. در بحث هدفمند نمودن یارانه نهاده‌های کشاورزی همانند هدفمند نمودن دیگر یارانه‌ها در اقتصاد کشورت مهم‌ترین مشکلت نبودراهمکارهای لازم برای شناسایی گروه‌های هدف و تخصیص بهینه منابع یارانه‌ای است. به گزارش واحد اطلاعات و اخبار «اقتصاد ایران» میزان یارانه پرداختی دولت بابت نهاده‌های کشاورزی شامل کود شیمیایی سم و بذر در سال ۱۳۸۳ به ترتیب ۱۷۹۷/۶، ۵۵۴/۴ و ۱۰۰ میلیارد ریال بوده است که در مقایسه با دیگر یارانه‌ها در اقتصاد کشورت رقم قابل توجهی نیست. بنابراین با توجه به اهداف دولت در حمایت از بخش کشاورزی هدفمند نمودن یارانه‌های کشاورزی به معنای حذف یا افزایش قیمت این نهاده‌ها نیست بلکه هدف اصلی دولتت بهینه کردن مصرف این نهاده‌ها در بخش کشاورزی است.

کود شیمیایی و سم از جمله نهاده‌هایی هستند که در تولید محصولات کشاورزی نقش مؤثری دارند. یارانه این دو نهاده‌ت جزو یارانه‌های غیر مستقیم و از نوع یارانه‌های تولیدی است. براساس مطالعات انجام شده در یک طرح ت و هشی در استان گیلان ت نهاده سم از کشتش قیمتی بالایی برخوردار است به طوری که با اجرای سیاست آزادسازی قیمت این نهاده‌ت کشاورزان نسبت به افزایش قیمت آن واکنش نشان داده و از میزان مصرف آن در تولید محصولات کشاورزی مانند برنت می‌کاهد. بنابراین می‌توان با اجرای این سیاست با کاهش میزان مصرف سمپاشی به سمت ناحیه اقتصادی تولید حرکت کرد که این امر ضمن افزایش بهره‌وری نهاده یادشده‌ت به حفظ محیط زیست و توسعه تابدار منجر می‌شود.

اما درباره نهاده کود و بذر نمی‌توان همانند روش‌های هدفمند نمودن نهاده سم گام برداشت زیرا کود شیمیایی به دلیل نقشی که در افزایش کیفیت زمین و محصولات کشاورزی ایفاء می‌کندت از اهمیت خاصی برخوردار است به طوری که نهاده کود شیمیایی یکی از مهم‌ترین نیازهای بخش کشاورزی به شمار آمده و سرمایه‌گذاری در چنین نهاده‌ت رباژده‌ت کلید تبدیل کشاورزی سنتی به یک منبع تر بازده‌ت رشد اقتصادی است. بر اساس مطالعات انجام شده‌ت بسیاری از محصولات کشاورزی کشتش قیمتی بسیار کمی دارند. برای نمونه کشتش قیمتی برنتت سبت‌زینی‌ت ت لژو حوالت به ترتیب ۰/۱۷۶، ۰/۵۵۵ و ۰/۲۱۸ است. دیگر مطالعات انجام شده هم نشان می‌دهد که مقدار مصرف کود در کشورمان بسیار بیشتر از مقدار بهینه آن است.

برای مدیریت صحیح واحدهای زراعی و به خصوص کاربرد بهینه عوامل تولید یا نهاده‌های کشاورزی باعث افزایش تولید در بخش کشاورزی خواهد شد. (۲) قیمت نازل نهاده‌ها سبت می‌شود تا این نهاده‌ها ت بیش از اندازه مطلوب در فعالیت‌های غیر کشاورزی مورد استفاده قرار گیرند.

(۳) با توجه به اینکه سیاست‌های حمایتی دولت در بخش کشاورزی ت برای دستیابی به اهدافی مانند افزایش محصولات کشاورزی ت کاهش خروبت ارزت افزایش درآمد کشاورزان و غیره صورت می‌گیردت شکاف درآمدی میان کشاورزان خرده‌ت و بزرگ به دلیل توزیع نامناسبت زمین‌ت به طور چشمگیری در نتیجه اجرای این سیاست‌ها افزایش پیدا می‌کند. دلیل این امر آن است که صاحبان واحدهای کوچک معمولاً امکان استفاده از ماشین‌آلات بزرگ کشاورزی را ندارند و از یارانه آن نیز بهره‌مند نمی‌شوند و چون اکثر محصولات این گروه از کشاورزان (صاحبان واحدهای کوچک) بیشتر جنبه خود مصرفی دارند نمی‌توانند از مزایای سیاست‌های حمایتی دولت به خصوص قیمت‌های تضمینی استفاده کنند.

هدفمند نمودن یارانه‌ها

یکی از روش‌های حمایتی برای تقویت بنیه تولید در بخش کشاورزی ت پرداخت یارانه به نهاده‌های این بخش یا عرضه نهاده‌های تولید با قیمتی پایین‌تر از

ریال از قیمت خرید تضمینی بیشتر است. بنابراین با توجه به تعیین بودن قیمت خرید تضمینی نسبت به قیمت جهانی‌ت می‌توان انتظار داشت که با کاهش دخالت دولت و آزادسازی بازار و همگرایی با اقتصاد جهانی‌ت همراه بارفع موانع تولید داخل‌ت عرضه داخلی افزایش یابد. در این شرایط از آنجا که کشورهای اصلی صادرکننده گندم به تولیدکنندگان خود یارانه زیادی پرداخت می‌کنندت س در صورتی که هدف حمایت مؤثر از کشاورز باشدت باید حداقل به اندازه این کشورها به تولیدکنندگان داخلی یارانه پرداخت شود.

سیاست‌های حمایتی داخلی

پرداخت یارانه‌ت عمده‌ترین سیاست حمایتی دولت است که در بخش تولیدی‌ت مصرفی و خدماتی اعمال می‌شود. بررسی روند پرداخت یارانه‌ها در دوره سال‌های ۱۳۵۲ تا ۱۳۷۸ نشان می‌دهد که یارانه‌های پرداختی به بخش کشاورزی به شدت افزایش یافته است اما سهم یارانه‌های تولیدی نسبت به یارانه‌های مصرفی و خدماتی بسیار کم است. س از تیروزی انقلاب اسلامی و باشروع جنگ تحمیلی و تحریم‌های اقتصادی علیه ایران ت تکیه دولت به بخش کشاورزی بیش از پیش افزایش یافت. همین موضوع سبت شد تا یارانه تولیدی این بخش بیشتر شود. س از خاتمه جنگ ملگر چه حجم یارانه بخش کشاورزی رشد قابل توجهی یافت اما سهم یارانه‌های تولیدی از کل یارانه‌های بخش در این دوره و به ویژه در برنامه‌های اول و دوم توسعه‌ت به شدت کاهش یافت. بنابراین بدیهی است بر خلاف سیاست تأکید بر محوریت بخش کشاورزی ت یارانه‌ها عمدتاً به سمت مصرفی و خدماتی هدایت شود که این امر متناقض با سیاست‌های خودکفایی و حمایتی بخش کشاورزی است.

از سوی دیگر ت به نظر می‌رسد یارانه‌های پرداختی به تولیدکنندگان در بخش کشاورزی بر خلاف روش حمایتی از مصرف‌کنندگان ت نه تنها برای تعدیل شکاف میان طبقات اجتماع صورت نمی‌گیرد بلکه برای تأمین اهداف اقتصادی مانند رشد اقتصادی‌ت کاهش خروبت ارزت افزایش درآمد روستاییان و در نهایت کاهش مهاجرت از روستا به شهر انجام گرفته است.

بر اساس مطالعات انجام شده توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی ملنار سیاست‌های حمایتی دولت در بخش کشاورزی می‌تواند به سه طریق ذیل ظاهر شود:

(۱) نخستین اثر این سیاست‌ها ت رشد تولیدات کشاورزی است. در واقع ت توزیع و عرضه نهاده‌ها در زمان مناسبت و در حد مورد نیاز سبت می‌شود تا کشاورزان با اطمینان خاطر بیشتری فعالیت کنند. به دلیل اینکه فعالیت‌های کشاورزی ت رهنیمت تر مخاطره و کم سود به نظر می‌رسندت توزیع نهاده‌ها به قیمت‌های نازل‌ت اعطای اعتبارات با بهره‌کم‌ت آرایه آموزش

مقایسه قیمت خرید تضمینی با قیمت وارداتی گندم

سال	گندم (ریال/کیلوگرم)		نسبت قیمت تضمینی به قیمت وارداتی (درصد)
	قیمت تضمینی	قیمت وارداتی	
۱۳۷۰	۱۳۰	۱۹۲	۶۸/۰
۱۳۷۱	۱۵۰	۲۴۴	۶۱/۰
۱۳۷۲	۲۲۵	۳۰۴	۷۴/۰
۱۳۷۳	۲۶۰	۳۹۵	۶۶/۰
۱۳۷۴	۳۳۰	۷۲۵	۴۶/۰
۱۳۷۵	۴۱۰	۱۱۹۴	۳۴/۰
۱۳۷۶	۱۸۰	۸۹۰	۵۴/۰
۱۳۷۷	۶۰۰	۹۷۰	۶۲/۰
۱۳۷۸	۶۷۲	۱۱۲۷	۶۰/۰
۱۳۷۹	۸۷۵	۱۰۷۸	۸۱/۰
۱۳۸۰	۱۰۵۰	۱۰۹۳	۹۶/۰
۱۳۸۱	۱۳۰۰	-	-
۱۳۸۲	۱۵۰۰	-	-
۱۳۸۳	۱۷۰۰	۱۷۰۰	۱۰۰/۰
۱۳۸۴	۱۸۷۰	-	-

■ قیمت وارداتی به نرخ آزاد ارز تبدیل شده است.

■ قیمت خرید تضمینی در برخی آمار منتشر شده از سوی سازمان‌های ذیربط به ۲۲۰۰ ریال نیز می‌رسد اما قیمت واقعی یا قیمتی که عاید کشاورزان می‌شود همان ۱۸۷۰ ریال است. دلیل این امر این است که هزینه‌های فرعی خرید تضمینی را به قیمت اصلی اضافه می‌کنند.

استخراجت: «اقتصاد ایران» از گزارش مرکز ت و هشی‌های مجلس شورای اسلامی.